

An Analysis of the Buddhist Social Work in a Case Study

Phramaha Meechai Kiccasaro (Saengkhampha)^{1*}

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

* Corresponding author. E-mail: sanya2515_15@hotmail.com

ABSTRACT

The objectives of this research article were (1) to study the social work according to Buddhism; and (2) to analyze the social work with a case study according to Buddhism. This was qualitative research to collect all data from paper and related researches in accordance with the social work with the descriptive analysis. A result of this study was found that Sangha made the social work about giving people materials and giving them Dhamma. To give materials was useful to make people happy because they gave the Sangha four elements of life and to give Dhamma was useful to make people understand Buddha's teachings and resolve the daily problems. The characteristics of the monks' social work stressed Blikamma 5. The principle of social work depended upon the public benefits and a way of social work dealt with giving materials, forgiving, and giving knowledge. The social work in Buddhism according to the sample was concluded that Phrakhrusutasasanakan helped all people who were a drunkard and a drug addict by asking them to follow Threefold Training: observance of morality, the concentration training, and the use of wisdom to resolve the daily problems including to take Thai herb. Phrakhrusilavarakon helped people who had no chance of education and occupation such as allowing people to live in the temple, establishment of the nursery school to the secondary school, and supporting students to learn the bachelor's degree. Phrapaphophat Ciradhammo helped the patients who had got cancer in the final time span by asking them to follow six principles: contemplation on general manner, emotions, food, and Four Noble Truths without attraction to all related things.

Keywords: Social Work, Buddhism, Case Study

วิเคราะห์การสังคมนาสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในเชิงกรณีตัวอย่าง

พระมหามัชฌิม กิจจสารโร (แสงคำภา)^{1*}

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: sanya2515_15@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการสังคมนาสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา และ (2) เพื่อวิเคราะห์การสังคมนาสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนาในเชิงกรณีตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังคมนาสงเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ได้ให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนทั้งด้านวัตถุทานและธรรมทาน การสงเคราะห์ด้านวัตถุทานเพื่อเป็นประโยชน์สุขแก่ประชาชนผู้ให้ความอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4 และให้ธรรมเป็นทานเพื่อให้ประชาชนเข้าใจหลักพุทธธรรมซึ่งสามารถนำไปแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้ลักษณะของการสงเคราะห์เน้นพิธีกรรม 5 หลักการสงเคราะห์ถือหลักประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและวิธีการสงเคราะห์ประกอบด้วยทำให้สิ่งของการให้อภัยทานและให้วิทยาทาน ส่วนการสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนาในเชิงกรณีตัวอย่าง สามารถสรุปได้ว่า พระครูสุตศาสนการ ให้การสงเคราะห์ประชาชนผู้ติดสุราและสิ่งเสพติดทุกประเภท ที่ผ่านกระบวนการบำบัดด้วยหลักไตรสิกขาคือให้ผู้ป่วยถือศีล ฝึกสมาธิและรู้จักใช้ปัญญาแก้ปัญหาชีวิต อีกทั้งยังใช้สมุนไพรบำบัดจิตบำบัด พระครูศีลวราภรณ์ให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและอาชีพ เช่น ให้เช่าอาศัยในวัด จัดการศึกษาตั้งแต่อนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่งเสริมให้เรียนจนจบปริญญาตรีมีอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ และพระปพนพัชร จิระมโ ให้การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายและให้ผู้ป่วยได้ปฏิบัติตาม 6 อ คือ กำหนดรู้อิริยาบถพื้นฐานทั่วไป กำหนดอารมณ์ กำหนดรู้อาหาร กำหนดรู้อากาศ กำหนดรู้ริยาสัจ 4 และกำหนดรู้อาหารจนถึงปล่อยวางสิ่งต่างๆ ที่มาข้องเกี่ยวกับชีวิตตน

คำสำคัญ: สังคมนาสงเคราะห์, พระพุทธศาสนา, กรณีตัวอย่าง

© 2023 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โลกเข้าสู่ยุคข้อมูลข่าวสารเป็นโลกยุคไร้พรมแดน ซึ่งจะเรียกว่า ยุคโลกาภิวัตน์เป็นโลกยุคใหม่ที่หลอมมนุษย์เข้าไว้ด้วยกัน ใช้ระบบเทคโนโลยี ระบบดาวเทียม ระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อก้าวไปสู่วัฒนธรรมเดียวกันของมนุษยชาติในอนาคตอันใกล้ สังคมไทยได้ถูกผนวกเข้าสู่ระบบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายในประเทศ จากสังคมที่เป็นชนบทอาศัยเกษตรกรรม มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ไม่มี ความซับซ้อนค่อยขยายไปสู่สังคมเมือง กึ่งเมืองกึ่งชนบท เป็นสังคมอุตสาหกรรมที่ทันสมัยไปด้วยวัตถุ มีความซับซ้อน (ณรงค์ เส็งประชา, 2538) มีการรวมศูนย์อำนาจ มีการใช้สอยทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาชุมชนแออัด ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นวิกฤตการณ์แห่งการพัฒนา ที่มีผลกระทบต่อชีวิต ชุมชน สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม แม้จะมีการพัฒนาก็ยังทำให้ความยากจน ยิ่งพัฒนาเท่าใดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ถูกทำลายมากขึ้นเท่านั้น

เกิดความไม่เท่าเทียมกันของประชาชนด้านอำนาจและโอกาส เป็นความพยายามที่จะเข้าสู่ระบบทุนนิยมแต่เพียงแนวเดียว ส่งผลให้วิถีชาวบ้านโดยเฉพาะด้านการศึกษา ความเป็นอยู่ การผลิต การแลกเปลี่ยน การรักษาพยาบาล ค่านิยม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542) เป็นต้น เกิดการเปลี่ยนแปลง การศึกษาก็เป็นการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นความรู้แบบอาณานิคมทางปัญญา วัดสถาบันสงฆ์ที่เคยเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมของสังคมเป็นเสมือนโรงพยาบาล โรงเรียน ศาลที่ปรึกษาหรือที่ปรึกษาของประชาชนได้ถูกแย่งชิงบทบาทไปเรื่อยๆ จนปัจจุบัน ชาวชนคนหนุ่มสาวไม่นิยมเข้าวัดเพื่อศึกษาพุทธธรรม แต่กลับได้ทำตัวเหินห่างจากพุทธธรรม และมองไม่เห็นประโยชน์ของวัด พระสงฆ์ นอกจากประโยชน์ด้านพิธีกรรมทางศาสนา อีกทั้งมีการประพฤติผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ชื่อดังบางรูปที่ปรากฏในสื่อมวลชนหลายแขนง ยิ่งเป็นภาพลบส่งผลกระทบกระเทือนต่อภาพลักษณ์พระสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ขณะเดียวกัน แม้จะมีปรากฏการณ์ต่างๆ ในแง่ลบของพระสงฆ์อยู่มาก แต่พระสงฆ์อีกจำนวนมากก็ยังทำหน้าที่ในการสังคมสงเคราะห์ต่อประชาชนอย่างไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยเช่นกัน เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งหน้าที่ตามธรรมวินัยและหน้าที่อันพระสงฆ์พึงปฏิบัติประชาชนผู้ให้ความอุปถัมภ์ค้ำจุนพระพุทธานุภาพมาเป็นเวลาช้านาน (จรินทร์ ยังสังข์, 2541)

ประเทศไทย มีชุมชนส่วนใหญ่ที่มีหมู่บ้านเป็นหน่วยหลัก และมักจะมีวัดตั้งอยู่ในใจกลาง ราษฎรในหมู่บ้าน จึงมีวัดเป็นแหล่งศูนย์กลางสำหรับการสมาคม หรือการดำรงชีวิตทางสังคมและศูนย์กลางของวัฒนธรรม ชีวิตในชนบทจะอยู่รอบ ๆ วัด เพราะประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง วัดจึงเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่อยู่เหนือจิตใจของชาวไทยอยู่มาก และนับได้ว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในหมู่บ้านที่รองไปจากครอบครัว ความนับถือของประชาชนที่มีต่อสถาบันนี้จะเห็นได้จากการที่คนไทยได้อุทิศตนให้กับวัด ทั้งในด้านจิตใจ เวลา แรงงาน และทรัพย์สิน จำนวนเงิน ที่พุทธศาสนิกชนใช้ไปในการทำบุญประมาณร้อยละ 7 ถึงร้อยละ 8 ของรายจ่ายภายในครอบครัว วัดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญเป็นที่ประกอบพิธีกรรม เช่น เป็นแหล่งหรือศูนย์กลางของชุมชน เป็นโรงเรียน เป็นสถานสงเคราะห์และที่พักพิงสำหรับผู้ยากจน เป็นสถานที่พักผ่อนและศูนย์กลางการกีฬา เป็นที่เก็บศพ เป็นต้น วัดในพระพุทธศาสนาจึงเป็นที่แบ่งเบาภาระให้กับรัฐบาลทั้งยังก่อให้เกิดรากฐานอันมั่นคง และเสริมสร้างต่อบริการในด้านสวัสดิการของรัฐ วัดจึงมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยอยู่มาก (พระครูสุวรรณวรการ, 2553)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การสังคมสงเคราะห์ในสังคมปัจจุบันยังมีโจทย์ให้ศึกษาอยู่หลายประเด็น การศึกษาครั้งนี้ คาดว่าจะสามารถตอบโจทย์ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการสังคมสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา และวิเคราะห์การสังคมสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา อันจะเป็นประโยชน์ต่อวงการคณะสงฆ์สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสังคมสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อวิเคราะห์การสังคมสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในเชิงกรณีตัวอย่าง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาทางเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (First Sources) ได้แก่พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

1.2 ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ วรรณกรรม ฎีกา อนุฎีกา ปรกณวิเสส อัตโนมัตติ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารจากหนังสือต่างๆ รวมไปถึงเว็บไซต์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

1.3 จัดกระทำข้อมูลที่ศึกษาและรวบรวมจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากแหล่งทั้งชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิข้างต้นมาวิเคราะห์ แล้วนำเสนอในรูปการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ประกอบกับทรรศนะแนวความคิดเห็นของผู้วิจัย แล้วสรุปผลของการศึกษาวิจัยและนำเสนอข้อมูลที่ได้มาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การสังคมนาการสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ผลการศึกษาการสังคมนาการสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า แนวคิดการสงเคราะห์มาจากหลายเหตุผล คือ มีแรงจูงใจในการสงเคราะห์เพื่อมุ่งหวังพัฒนาจิตใจให้ผ่องใสงดงามในกุศล บางข้อก็แสดงแรงกระตุ้นจากภายนอก จากสังคมนา เช่น ประสบเหตุจิงให้ หรือเห็นผู้ที่ทุกข์ยากกว่าตนจึงสงเคราะห์ เป็นต้น ความหมายของการสังคมนาการสงเคราะห์ คือ การที่พระสงฆ์ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนด้วยอามิสทานบ้าง ธรรมทานบ้าง เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนที่ให้ความอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4 มีอาหารบิณฑบาต ผ้าไตรจีวร ยารักษาโรค และที่พักอาศัย เป็นต้น และให้ธรรมเป็นวิทยาทานเพื่อให้เข้าใจหลักพุทธธรรมนำชีวิตให้เกิดปัญญาสามารถที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ เช่น รู้จักหลักประโยชน์ในปัจจุบัน 4 มีขยันหาทรัพย์ รู้จักรักษาและใช้สอยทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ตนและคนอื่น เป็นต้น ลักษณะของการสงเคราะห์เน้นพลีกรรม 5 มีการสงเคราะห์ญาติ สงเคราะห์พระสงฆ์ เป็นต้น หลักการและวิธีการสังคมนาการสงเคราะห์ ถือหลักประโยชน์ส่วนรวมหรือสังคมนามาก่อนประโยชน์ตน มีวิธีการสงเคราะห์หลายวิธี เช่น ให้สิ่งของ ให้วิทยาทาน ให้วิทยาทาน เป็นต้น รูปแบบการสังคมนาการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน คือ รูปแบบการสังคมนาการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ทั่วไป รูปแบบมาตรฐานในการสังคมนาการสงเคราะห์ รูปแบบในการสังคมนาการสงเคราะห์แบบบูรณาการรูปแบบการสังคมนาการสงเคราะห์ด้วยโครงการต่างๆ รูปแบบการสังคมนาการสงเคราะห์ด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน และรูปแบบยุทธศาสตร์ของพระสงฆ์ในการสังคมนาการสงเคราะห์

นอกจากนั้น พระสงฆ์ยังได้ให้การสงเคราะห์ด้านต่างๆ เช่น ทำหน้าที่สั่งสอนธรรมและส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศลต่างๆ เป็นที่ปรึกษาผู้ประนีประนอมและบางครั้งทำหน้าที่เยียวยารักษาผู้เจ็บป่วย เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากเชื่อฟังพระผู้ทรงศีลอยู่แล้ว ให้การอบรมสั่งสอนเด็กดื้อที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วยตัวเอง รวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่วยปรับปรุงการเกษตรและการรักษาโรคภัยยาแผนใหม่ เป็นผู้ผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้านทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำสนับสนุนงานของประชาชนโครงการพัฒนาต่างๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปได้นั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่รัฐบาลขอความร่วมมือจากประชาชน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งตนเคารพนับถือ เป็นผู้นำประชาชนในทางวิญญูณ เป็นที่พึ่งทางจิตใจ พระสงฆ์สามารถแก้ปัญหาส่วนตัวของผู้เดือนร้อนใจเป็นธรรมทูตและพระธรรมจาริกซึ่งไปเผยแผ่หลักพุทธธรรมแก่ประชาชน ทำให้เกิดความรู้สึกรักชาติ รู้รักสามัคคีไม่แตกแยกกัน และหันมาเคารพนับถือพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นแล้ว พระสงฆ์ยังให้การสงเคราะห์ด้าน

โครงการต่างๆ ที่จำเป็นอีกหลายโครงการ ได้แก่ โครงการอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) โครงการพระธรรมทูต โครงการพระธรรมจาริก โครงการพระจริยานิเทศโครงการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ใน วัดและโครงการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

2. ผลการวิเคราะห์การสังคมนาสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในเชิงกรณีตัวอย่าง

วัดและพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน มีบทบาทตามภารกิจ 6 ประการของคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กล่าวคือ บทบาทด้านงานปกครองคณะสงฆ์ งานศาสนศึกษา งานศึกษาสงเคราะห์ งานเผยแผ่ศาสนาธรรม งานสาธารณูปการ และงานสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งจากการเสวนาเรื่อง บทบาทที่พึงประสงค์ของวัด และพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อปี 2542 พบว่า บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย ตามภารกิจดังกล่าวของคณะสงฆ์มีอย่างหลากหลายมิติ โดยเฉพาะใน มิติงานสาธารณประโยชน์ และงานสาธารณสงเคราะห์ กล่าวคือ ด้านการสาธารณูปการ เช่น วัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้ง ทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ปลอดภัย และในมิติสาธารณสงเคราะห์ วัดควรเป็น ศูนย์กลางสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรม จริยธรรมและสามัคคีธรรมในท้องถิ่น เป็นศูนย์รวมที่สามารถชี้นำทิศทางการพัฒนาชุมชนในทางที่ชอบที่ควร รวมทั้งปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจศาสนาธรรมและนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ ซึ่งมีพระสงฆ์หลายรูปที่เป็นนักสังคมนาสงเคราะห์ ดังต่อไปนี้

พระครูสุตศาสนการ (ไพฑูริย์ เขมธโร) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบจากการดื่มสุราและสิ่งเสพติด ซึ่งเกิดขึ้นในชุมชนอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ส่งผลกระทบในหลายๆ ด้าน เช่น ปัญหาการกระทำรุนแรงต่อเด็กและสตรี การกระทำรุนแรงในครอบครัว ปัญหาอุบัติเหตุบนท้องถนน กลุ่มศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน จึงได้ก่อตั้งขึ้นมาโดยมี วัดอุประสงค์สำคัญ คือ ต้องการให้ลดละเลิกสุราและสิ่งเสพติดในชุมชน โดยมีองค์การของพระสงฆ์ในพื้นที่เป็นผู้นำขับเคลื่อน และมีคณะกรรมการคอยกำกับดูแลให้เป็นไปตามโครงการที่ตั้งไว้ ซึ่งเริ่มแนวคิดจากวัดเป็นจุดเริ่มต้นแล้วขยายไปสู่หมู่บ้าน ชุมชนในวงกว้าง ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการดำเนินโครงการ หมู่บ้าน/วัดปลอดสุรานำร่อง จำนวน 20 หมู่บ้าน/วัด ซึ่งผลการดำเนินโครงการเป็นที่น่าพอใจ เพราะได้สงเคราะห์ช่วยเหลือเยาวชนประชาชนทั้งในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียงที่เข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้พระสงฆ์และผู้เกี่ยวข้องในโครงการ ได้ทำการสงเคราะห์แก่ผู้ดื่มสุราและสิ่งเสพติดด้วยกลวิธี ต่างๆ ประกอบกันหลายด้าน คือ ใช้หลักไตรสิกขา การใช้สมุนไพรมะขาม จิตบำบัดและอาชีบบำบัด จนกระทั่งผู้ดื่มสุราและผู้ เสพสิ่งเสพติดหายได้ขาดแล้วไม่หวนไปดื่มหรือเสพอีกต่อไป การสังคมนาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ดังกล่าวมานี้ จึงเป็นประโยชน์ ในมิติทางสังคมได้อย่างแท้จริง ส่วนประโยชน์ที่เห็นเชิงประจักษ์ชัดในกรณีศึกษาวิเคราะห์นี้ เช่น ช่วยลดค่าใช้จ่ายลงได้ ลดปัญหาสุขภาพร่างกายที่ทรุดโทรม เพราะดื่มหรือเสพจัด ลดปัญหาอาชญากรรม ลดปัญหาการทะเลาะวิวาท เป็นต้น ขณะเดียวกัน ก็จะได้สมาชิกที่มีคุณภาพเป็นกำลังเข้มแข็งของหมู่บ้านและชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่นได้

พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตินิล) ได้ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนบ้านโนนเมืองแล้ว จึงได้ตั้งเป้าหมายการทำงานด้านการสังคมนาสงเคราะห์โดยเน้นที่เยาวชนเป็นพื้นฐานธรรมทาน คือ ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมะแก่ประชาชน ให้ความรู้แก่พระสงฆ์และชาวบ้านในการตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตน ให้ความรู้การจัดงานภายในวัด จัดการศึกษาอบรมแก่เด็กนักเรียนจากโรงเรียนบ้านโนนเมือง ในช่วงหลังเลิกเรียน จัดตั้งกลุ่มธรรมศึกษา จัดโครงการรณรงค์ลด ละ เลิกอบายมุข และจัดโครงการเผยแผ่ธรรมะตามสถานศึกษา นอกจากนั้นแล้ว ยังได้ให้การสังคมนาสงเคราะห์ด้านโครงการต่างๆ กว่า 10 โครงการ เช่น โครงการส่งเสริมการศึกษาเด็กยากจน โครงการคุณพระช่วย โดยใช้ยุทธศาสตร์บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เป็นเครื่องมือในการจัดโครงการและประสานความร่วมมือในการทำงานการสงเคราะห์แก่ประชาชน ส่วนโครงการด้าน

เศรษฐกิจก็ให้ความสำคัญเช่นกัน อย่างเช่น โครงการสัจจะออมทรัพย์ โครงการส่งเสริมไร่นาสวนผสม เพื่อให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนด้านความรู้และอาชีพที่มั่นคงยิ่งขึ้น ให้การสงเคราะห์ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการส่งเสริมการใช้ส้วม โครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการบริโภค ผลการสงเคราะห์ของท่านทำให้เกิดงาน เกิดอาชีพ เกิดรายได้แก่เยาวชนประชาชนที่เข้ารับความช่วยเหลือมากกว่า 20 ปี และมีจำนวนหลายโครงการ ทำให้ผู้ได้รับการสงเคราะห์สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองในเบื้องต้นได้ ก่อนที่ภาครัฐจะให้การช่วยเหลือในลำดับต่อไป แม้ว่าจะเป็นเพียงแสงสว่างนิดเดียวในสังคมก็ตาม แต่พระสงฆ์รูปนี้ก็ทุ่มเทแรงกายแรงใจเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ด้วยการสงเคราะห์แก่ประชาชนตามหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ควรให้ความช่วยเหลือแก่ชาวบ้าน ซึ่งได้ถวายปัจจัย 4 สำหรับเลี้ยงชีวิตของบรรพชิตที่ต้องอาศัยพุทธศาสนิกชนเป็นอยู่เลี้ยงชีพ

พระปพนพัชร จิระมโฆ (ภิกษุปัทธนี) จากสภาพปัญหาของการเป็นโรคมะเร็งด้วยตัวท่านเองจึงก่อตั้งมูลนิธิอภิญญา อโรคยศาล ได้รับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายเข้ามาดูแลด้วยการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน เจริญประจักษ์ใน “มรณานุสสติ โยนิโสมนสิการให้ถึงอุคคหนิมิต” โดยการให้ผู้ป่วยและญาติ โดยหลักปฏิบัติ 6 อ. กำหนดรู้ในอิริยาบถพื้นฐานทั่วไปพิจารณากำหนดรู้อารมณ์ พิจารณา กำหนดรู้อาหาร พิจารณา กำหนดรู้อากาศ พิจารณา กำหนดรู้ริยสัจ 4 และพิจารณา กำหนดรู้ธาตุ การรู้จักปล่อยวางอุปาทาน ชั้น 5 แล้วกำหนดรูปรูปนามได้ เนื่องจากในการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานนี้กระแสประสาทสันหลัง จะไปกระตุ้นต่อมพิศุติตารีในสมองหลังสารเอ็นโดฟินทำให้ความเครียดเหตุสำคัญของการเสียชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งลดลง ส่วนการสงเคราะห์ด้านอื่นๆ ได้แก่ การสงเคราะห์ด้วยการให้ที่พักอาศัย คือ อาคารรักษาผู้ป่วย/เรือนพักญาติ สถานที่ต้มยาและสถานที่เฝ้าปณิกิจ ที่ประชุม/ที่พักอาศัย ส่วนพักผ่อนหย่อนใจ นอกจากนั้น ยังได้ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ป่วยด้วยการรักษาสุขภาพแบบองค์รวม การสวดมนต์และอธิษฐานจิตเป็นอธิษฐานบารมี และกิจกรรมดนตรีบำบัด เพื่อให้ผู้ป่วยรู้สึกมีความหวังมากขึ้นและสามารถที่จะต่อสู้กับโรคร้ายได้ด้วยจิตใจที่มั่นคงของตนเอง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า บทบาทของวัดที่ผ่านมานในอดีตและเหตุที่คนไปวัดได้สะท้อนถึงบทบาทของวัดที่มีต่อสังคมได้ระดับหนึ่ง วัดในสังคมพระพุทธศาสนากับชุมชนจึงมีความใกล้ชิดกันอย่างไม่แยกไม่ออก จนในปัจจุบันมีการพูดกันว่า การบริหารและการจัดการที่ดีในทางสังคมนั้นจะต้องใช้วัดเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากพุทธศาสนิกชนยึดมั่นและถือว่าวัดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ชุมชนจะเกี่ยวพันอยู่กับวัดตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ไปจนถึงตาย ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์สำหรับสังคมพุทธศาสนาที่สำคัญบทบาทหนึ่งที่จะเป็น นั่นก็คือ บทบาทด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ที่ไปวัด ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพชีวิตทางกาย ใจ สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น

อภิปรายผล

ผลการศึกษาศักดิ์สงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า แนวคิดการสงเคราะห์มาจากหลายเหตุผล คือ มีแรงจูงใจในการสงเคราะห์เพื่อมุ่งหวังพัฒนาจิตใจให้ผ่องใสงดงามในกุศล บางข้อก็แสดงแรงกระตุ้นจากภายนอก จากสังคม เช่น ประสบเหตุจึงให้ หรือเห็นผู้ที่ทุกข์ยากกว่าตนจึงสงเคราะห์ เป็นต้น ความหมายของการสังคัมสงเคราะห์ คือ การที่พระสงฆ์ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนด้วยอามิสทานบ้าง ธรรมทานบ้าง เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนที่ให้ความอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4 มีอาหารบิณฑบาต ผ้าไตรจีวร ยารักษาโรค และที่พักอาศัย เป็นต้น และให้ธรรมเป็นวิทยาทานเพื่อให้เข้าใจหลักพุทธธรรมนำชีวิตให้เกิดปัญญาสามารถที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ เช่น รู้จักหลักประโยชน์ในปัจจุบัน 4 มีขยันหาทรัพย์ รู้จักรักษาและใช้สอยทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ตนและคนอื่น เป็นต้น ลักษณะของการสงเคราะห์เน้นพลีกรรม 5 มีการสงเคราะห์ญาติ สงเคราะห์พระสงฆ์ เป็นต้น หลักการและวิธีการสังคัมสงเคราะห์ ถือหลักประโยชน์ส่วนรวมหรือ

สังคมมาก่อนประโยชน์ตน มีวิธีการสงเคราะห์หลายวิธี เช่น ให้สิ่งของ ให้อภัยทาน ให้วิทยาทาน เป็นต้น รูปแบบการสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน คือ รูปแบบการสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ทั่วไป รูปแบบมาตรฐานในการสังคมสงเคราะห์ รูปแบบในการสังคมสงเคราะห์แบบบูรณาการรูปแบบการสังคมสงเคราะห์ด้วยโครงการต่างๆ รูปแบบการสังคมสงเคราะห์ด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน และรูปแบบยุทธศาสตร์ของพระสงฆ์ในการสังคมสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาไพฑูริย์ อุทัยคาม (2546) ได้ศึกษาเรื่องสังฆทานในทัศนะของชาวพุทธไทย” ผลการศึกษาสรุปได้ว่า การสังคมสงเคราะห์หรือการให้ทาน ก็คือ การสละให้ปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยที่การให้นั้น ต้องเป็นการให้ที่ไม่หวังผลตอบแทนซึ่งแลกเปลี่ยนทำนองค้าขาย ต้องรู้จักเลือกให้ เลือกผู้รับ เลือกวัตถุทานให้เหมาะสมแก่ผู้รับ และตั้งเจตนาในการให้ว่า เพื่อบูชาความดีของผู้ประพฤตินี้ หรือช่วยคนยากจนให้พ้นทุกข์ หรือเป็นการกระทำเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่สังคมทั่วไป

ผลการวิเคราะห์การสังคมสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในเชิงกรณีตัวอย่าง ซึ่งมีพระสงฆ์หลายรูปที่เป็นนักสังคมสงเคราะห์ ดังต่อไปนี้

พระครูสุตศาสนการ (ไพฑูริย์ เขมธโร) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบจากการดื่มสุราและสิ่งเสพติด ซึ่งเกิดขึ้นในชุมชนอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการดำเนินโครงการเป็นที่น่าพอใจ เพราะได้สงเคราะห์ช่วยเหลือเยาวชนประชาชนทั้งในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียงที่เข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้พระสงฆ์และผู้เกี่ยวข้องในโครงการ ได้ทำการสงเคราะห์แก่ผู้ดื่มสุราและสิ่งเสพติดด้วยกลวิธีต่างๆ ประกอบกันหลายด้าน คือ ใช้หลักไตรสิกขา การใช้สมุนไพรมบำบัดจิตบำบัดและอาชีบบำบัด จนกระทั่งผู้ดื่มสุราและผู้เสพสิ่งเสพติดหายได้ขาดแล้วไม่หวนไปดื่มหรือเสพอีกต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย สมัย บุชราคม (2551) ศึกษาเชิงวิเคราะห์การแก้ปัญหาการดื่มสุราของกลุ่มเครือข่ายพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีโครงการหมู่บ้านปลอดสุราของอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า สภาพปัญหาและผลกระทบจากการดื่มสุราและสิ่งเสพติดซึ่งเกิดขึ้นในชุมชนอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ส่งผลกระทบหลายด้าน คือ ปัญหาการกระทำรุนแรงต่อเด็กและสตรี การกระทำรุนแรงในครอบครัว ปัญหาอุบัติเหตุจราจร จึงทำให้คณะกรรมการศูนย์พัฒนาชีวิตชุมชนได้มีการอภิปรายปัญหากันเกือบทุกครั้งที่มีการประชุม และเกิดการตกผลึกทางความคิดจะแก้ไขปัญหามสุราในชุมชน ดังนั้น ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน จึงได้ผลักดันการแก้ไขปัญหา เรื่องการดื่มสุราและสิ่งเสพติดในหมู่บ้านและชุมชน ด้วยการกำหนดเขตปลอดการดื่มสุราและสิ่งเสพติดที่ชัดเจนขึ้นในหมู่บ้านและชุมชน โดยการทำโครงการวัดปลอดสุราขึ้น และใช้กลวิธีที่มีส่วนร่วมของชุมชน ในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการบูรณาการแก้ไขปัญหามสุราและสิ่งเสพติดในหมู่บ้านและชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยตนเอง ทำให้ประชาชนมีความตระหนักถึงพิษภัยผลกระทบที่เกิดจากการดื่มสุราและสิ่งเสพติด และเข้าร่วมแก้ไขปัญหามสุราและสิ่งเสพติดในชุมชน ส่งผลให้ประชาชนมีความตระหนักถึงพิษภัยและผลกระทบที่เกิดจากการดื่มสุราและสิ่งเสพติด ตลอดจนการเข้าร่วมแก้ไขปัญหามสุราและสิ่งเสพติด อันจะส่งผลให้ประชาชน ลดพฤติกรรมมสุราและสิ่งเสพติดทำให้สามารถลดและป้องกันปัญหาต่างๆ ทางสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสาเหตุมาจากการดื่มสุราและสิ่งเสพติด โดยมีวัดเป็นเขตปลอดการดื่มสุราและสิ่งเสพติดและขยายไปสู่หมู่บ้านชุมชนได้อย่างแท้จริง และจะทำให้หมู่บ้านชุมชนเข้มแข็งมั่นคง

พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตินิโธ) ตั้งเป้าหมายการทำงานด้านการสังคมสงเคราะห์โดยเน้นที่เยาวชนเป็นพื้นที่ด้านธรรมทาน คือ ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมะแก่ประชาชน ให้ความรู้แก่พระสงฆ์และชาวบ้านในการตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตน ให้ความรู้การจัดงานภายในวัด จัดการศึกษาอบรมแก่เด็กนักเรียนจากโรงเรียนบ้านโนนเมือง ในช่วงหลังเลิกเรียน จัดตั้งกลุ่มธรรมศึกษา จัดโครงการธรรมะลด ละ เลิกอบายมุข และจัดโครงการเผยแพร่ธรรมะตามสถานศึกษา นอกจากนั้นแล้ว ยังได้ให้การสังคมสงเคราะห์ด้านโครงการต่างๆ กว่า 10 โครงการ เช่น โครงการส่งเสริมการศึกษาเด็กยากจน โครงการคุณพระช่วย โดยใช้ยุทธศาสตร์บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เป็นเครื่องมือในการจัดโครงการและประสานความร่วมมือในการทำงานการ

สงเคราะห์แก่ประชาชน ผลการสงเคราะห์ของท่านทำให้เกิดงาน เกิดอาชีพ เกิดรายได้แก่เยาวชน ประชาชนที่เข้ารับการช่วยเหลือมากกว่า 20 ปี และมีจำนวนหลายโครงการ ทำให้ผู้ได้รับการสงเคราะห์สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองในเบื้องต้นได้ ก่อนที่ภาครัฐจะให้การช่วยเหลือในลำดับต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ พระกอบชัย เขมานนโท (แชนี่) (2551) ศึกษาบทบาทพระครูศีลวรารามณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล) ในการประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาเยาวชนไทย พบว่า การสังคมสงเคราะห์แก่เยาวชนของพระครูศีลวรารามณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล) เจ้าอาวาสวัดบ้านโนนเมือง เจ้าคณะตำบลโนนเมือง ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนมัธยมพุทธเกษตรวัดโนนเมือง ซึ่งเป็นพระเถระที่มีบทบาทที่เด่นชัดในด้านการสงเคราะห์ ช่วยเหลือด้านการอบรมคุณธรรมแก่เยาวชนทั้งในเขตใกล้วัดบ้านโนนเมืองเอง และเยาวชนที่มาเข้ารับการอบรม ทั้งในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ที่เป็นในรูปแบบนักเรียนของโรงเรียนมัธยมพุทธเกษตรวัดโนนเมืองซึ่งเป็นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา หรือที่มาเข้ารับการอบรมแบบพิเศษทั้งระยะสั้นและระยะยาวตามความเหมาะสม ซึ่งรวมไปถึงบุคลากรทางการศึกษา ครู อาจารย์ ที่มาศึกษาแนวทางอบรม เพื่อการนำไปใช้ในการสอนของผู้มาศึกษาดูงานดังกล่าวได้

พระปพนพัชร จิรธมโม (ภิกษุปัทธนี) ก่อตั้งมูลนิธิอภิญญา อโรคยศาล ได้รับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายเข้ามาดูแลด้วยการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน เจริญสมาธิใน “มรณานุสติ โยนิโสมนสิการให้ถึงอุคคหนิมิต” โดยการให้ผู้ป่วยและญาติ โดยหลักปฏิบัติ 6 อ. กำหนดรู้ในอิริยาบถพื้นฐานทั่วไปพิจารณากำหนดรู้อารมณ์ พิจารณา กำหนดรู้อาหาร พิจารณา กำหนดรู้อาการ พิจารณา กำหนดรู้ริยสัจ 4 และพิจารณา กำหนดรู้อาหาร การรู้จักปล่อยวางอุปาทาน ชั้น 5 แล้วกำหนดรูปรณามได้ เนื่องจากในการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานนี้กระแสประสาทสันหลัง จะไปกระตุ้นต่อมพิทูอิทารีในสมองหลังสารเอ็นโดฟินทำให้ความเครียดเหตุสำคัญของการเสียชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งลดลง ซึ่งสอดคล้องกับ พระวัชรินทร์ กตธมโม (วงศ์วรรณ) (2553) ศึกษาการรักษาโรคมะเร็งด้วยวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวทางของ พระปพนพัชร จิรธมโม (ภิกษุปัทธนี) วัดคำปะมง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร พบว่า พระปพนพัชร จิรธมโม (ภิกษุปัทธนี) ได้ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ป่วยโรคมะเร็งด้วยธรรมทานที่จำเป็นต่อการพิจารณาในสภาวะธรรม โดยใช้หลักไตรลักษณ์ หลักโยนิโสมนสิการ หลักมรณานุสติ การเจริญอานาปานสติ และการมีสติสัมปชัญญะกำหนดโลกธรรม 8 ว่าเป็นกฎธรรมดาของโลกโดยเฉพาะหากมีความสุขก็มีความสุขทุกข์ควบคู่กันไป โดยผ่านทางกิจกรรมต่างๆตามสภาพพื้นฐานของผู้ป่วยและญาติซึ่งมีพื้นฐาน ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่แตกต่างกันจัดการผู้ดูแลหลัก คือ ใช้วิธีการดูแลผู้ป่วยโดยสอนเริ่มตั้งแต่การปฏิบัติตนที่ถูกต้องของผู้ป่วยและญาติ การปรับสภาพจิตใจที่เศร้าหมอง ให้มีความสุขผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของจิตในเชิงบวก เช่น ดนตรีบำบัด การสวดมนต์หมู่ร่วมกัน การสร้างมิตรภาพและกำลังใจร่วมกัน ผ่านความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันอย่างเกื้อกูลภายในวัดคำปะมง นอกจากนี้ ท่านยังให้สงเคราะห์ด้วยธรรมทานที่แฝงไปด้วยเทคนิคในการสอนทำให้ผู้ป่วยฟังแล้วผ่อนคลายทุกข์จากความเจ็บป่วยทางกายและใจ พิธีกรรมตัมยาสมุนไพรรวมถึงการเรียนรู้ความจริงเชิงประจักษ์ คือ การร่วมสวดมนต์ให้กับผู้ป่วยหนักที่ใกล้เสียชีวิต ทำให้มองเห็นสัจธรรมของชีวิตและเกิดความว่าง โล่ง โปร่ง เย็นและรู้จักปล่อยวางในร่างกายและความทุกข์ที่เกิดแก่ตนเองได้ ทำให้เกิดปัญญาในการดำเนินชีวิตที่เหลือเพียงน้อยนิดของตนอย่างมีความสุข ผลทางกายภาพ ก็คือ ทำให้ผู้ป่วยมีความรับรู้ต่อการเจ็บป่วยทางกายเป็นไปในทางที่ดีขึ้น รับประทานอาหารได้มากขึ้น หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ร่าเริง เบิกบานใน ร่างกายสดชื่น ก้อนเนื้อมะเร็งนิ่มลง ส่วนผลทางจิต คือ ทำให้ความทุกข์ทางใจ ลดน้อยและเบาบางลง จิตใจเกิดปลงและเข้าสู่ภาวะของจิตที่สามารถจะปล่อยวางภาระอันหนักคือชั้น 5 ลงได้ ผู้ป่วยมีความตั้งใจที่จะต่อสู้กับโรคร้ายแต่ในขณะที่เดียวกันถ้ามีอาการลุกลามมากขึ้น ก็สามารถยอมรับและพร้อมที่จะจากไปอย่างมีความสุข

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษา สามารถสรุปเป็นรูปแบบการสังคมสงเคราะห์แนวพุทธ เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

1. การสังคมสงเคราะห์ด้วยหลัก บ-ว-ร เช่น พระสงฆ์เป็นผู้ให้ด้วยศิลปะในการให้ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
2. การสังคมสงเคราะห์ด้วยหลักการพัฒนาชุมชน เช่น พระสงฆ์ให้การส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ประเพณี
4. การสังคมสงเคราะห์ด้วยหลักสังคหัตถุธรรม 4 เช่น การช่วยเหลือสนับสนุนช่วยเหลือคน ช่วยเหลือสังคม
5. การสังคมสงเคราะห์ด้วยหลักการพัฒนาสังคม เช่น ประยุกต์หลักสัพบุรีธรรม 7
6. การสังคมสงเคราะห์ด้วยหลักอรรถจริยา 3 เช่น การสงเคราะห์ญาติทางสายโลหิตทั้งหลาย ผู้ถูกความเสื่อมแห่ง โภคะ
7. การสังคมสงเคราะห์ด้วยหลักสาธารณะสงเคราะห์ เช่น แจกทุนการศึกษาการจัดตั้งโรงเรียนการกุศล
8. การสังคมสงเคราะห์ด้วยหลักสมุณไพโรบบำบัด สมาธิบำบัดและธรรมโอสถ เช่น พระสงฆ์หลายรูปสามารถที่จะให้การรักษาโดยใช้สมุณไพโรบบำบัด และธรรมโอสถได้
9. การสังคมสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่และส่งเสริมอาชีพทำกิน เช่น พระสงฆ์เป็นทั้งครู สอนหนังสือ สอนศีลธรรม สอน ศิลปะ สอนวิชาชีพ
10. การสังคมสงเคราะห์ด้วยการพัฒนาศักยภาพบุคคล เช่น พระสงฆ์ตั้งกองทุนเลี้ยงเด็กกำพร้า และเด็กด้อยโอกาส
11. การสังคมสงเคราะห์ด้วยการแบบบูรณาการ เช่น การบูรณาการโดยใช้วัดเป็นโรงพยาบาลเพื่อรักษาผู้ป่วยทั้ง โรคทางกายและทางใจ
12. การสังคมสงเคราะห์ด้วยการจัดโครงการอบรมส่งเสริมอาชีพและจริยธรรม เช่น ในด้านการเกษตรการสหกรณ์ การค้าขาย สร้างอาชีพทำกิน
13. การสังคมสงเคราะห์ด้วยการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การอ่านเอกสารโบราณ ซึ่งเขียนด้วย “ตัวเมือง” หรือ “ตัวธรรม” เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาการสังคมสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า แนวคิดการสงเคราะห์มาจากหลายเหตุผล คือ มีแรงจูงใจในการสงเคราะห์เพื่อมุ่งหวังพัฒนาจิตใจให้ผ่องใสงดงามในกุศล บางข้อก็แสดงแรงกระตุ้นจากภายนอก จากสังคม เช่น ประสบเหตุจิงให้ หรือเห็นผู้ที่ทุกข์ยากกว่าตนจึงสงเคราะห์ เป็นต้น ความหมายของการสังคมสงเคราะห์ คือ การที่ พระสงฆ์ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนด้วยอามิสทานบ้าง ธรรมทานบ้าง เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนที่ให้ความอุปถัมภ์ ด้วยปัจจัย 4 มีอาหารบิณฑบาต ผ้าไตรจีวร ยารักษาโรค และที่พักอาศัย เป็นต้น และให้ธรรมเป็นวิทยาทานเพื่อให้เข้าใจ หลักพุทธธรรมนำชีวิตให้เกิดปัญญาสามารถที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ เช่น รู้จักหลักประโยชน์ในปัจจุบัน 4 มิชยันนหาทรัพย์ รู้จักรักษาและใช้สอยทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ตนและคนอื่น เป็นต้น ลักษณะของการสงเคราะห์เน้นพิธีกรรม 5 มีการสงเคราะห์ญาติ สงเคราะห์พระสงฆ์ เป็นต้น หลักการและวิธีการสังคมสงเคราะห์ ถือหลักประโยชน์ส่วนรวมหรือ สังคมมาก่อนประโยชน์ตน มีวิธีการสงเคราะห์หลายวิธี เช่น ให้สิ่งของ ให้อภัยทาน ให้อุบายทาน เป็นต้น รูปแบบการสังคม สงเคราะห์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน คือ รูปแบบการสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ทั่วไป รูปแบบมาตรฐานในการสังคม

สงเคราะห์ รูปแบบในการสังคมสงเคราะห์แบบบูรณาการรูปแบบการสังคมสงเคราะห์ด้วยโครงการต่างๆ รูปแบบการสังคมสงเคราะห์ด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน และรูปแบบยุทธศาสตร์ของพระสงฆ์ในการสังคมสงเคราะห์

นอกจากนั้น พระสงฆ์ยังได้ให้การสงเคราะห์ด้านต่างๆ เช่น ทำหน้าที่สั่งสอนธรรมและส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศลต่างๆ เป็นที่ปรึกษาผู้ประนีประนอมและบางครั้งทำหน้าที่เยี่ยมยารักษาผู้เจ็บป่วย เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากเชื่อฟังพระผู้ทรงศีลอยู่แล้ว ให้อบรมสั่งสอนเด็กดื้อที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วยตัวเอง รวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่วยปรับปรุงการเกษตรและการรักษาโรคภัยยาแผนใหม่ เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้านทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำสนับสนุนงานของประชาชนโครงการพัฒนาต่างๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปได้ั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่รัฐบาลขอความร่วมมือจากประชาชน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งตนเคารพนับถือ เป็นผู้นำประชาชนในทางวิญญูณ เป็นที่พึ่งทางจิตใจ พระสงฆ์สามารถแก้ปัญหาส่วนตัวของผู้เดือนร้อนใจเป็นธรรมทูตและพระธรรมจาริกซึ่งไปเผยแผ่หลักพุทธธรรมแก่ประชาชน ทำให้เกิดความรู้สึกรักชาติ รู้รักสามัคคี ไม่แตกแยกกัน และหันมาเคารพนับถือพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นแล้ว พระสงฆ์ยังให้การสงเคราะห์ด้านโครงการต่างๆ ที่จำเป็นอีกหลายโครงการ ได้แก่ โครงการอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) โครงการพระธรรมทูต โครงการพระธรรมจาริก โครงการพระจริยานิเทศโครงการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและโครงการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ผลการวิเคราะห์การสังคมสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในเชิงกรณีตัวอย่าง ซึ่งมีพระสงฆ์หลายรูปที่เป็นนักสังคมสงเคราะห์ ดังต่อไปนี้ พระครูสุตศาสนการ (ไพฑูรย์ เขมธโร) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบจากการดื่มสุราและสิ่งเสพติด ซึ่งเกิดขึ้นในชุมชนอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการดำเนินโครงการเป็นที่น่าพอใจ เพราะได้สงเคราะห์ช่วยเหลือเยาวชนประชาชนทั้งในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียงที่เข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้พระสงฆ์และผู้เกี่ยวข้องในโครงการ ได้ทำการสงเคราะห์แก่ผู้ดื่มสุราและสิ่งเสพติดด้วยกลวิธีต่างๆ ประกอบกันหลายด้าน คือ ใช้หลักไตรสิกขา การใช้สมุนไพรบำบัด จิตบำบัดและอาชีพบำบัด จนกระทั่งผู้ดื่มสุราและผู้เสพสิ่งเสพติดหายได้ขาดแล้วไม่หวนไปดื่มหรือเสพอีกต่อไป พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิติสโร) ตั้งเป้าหมายการทำงานด้านการสังคมสงเคราะห์โดยเน้นที่เยาวชนเป็นพื้นฐานธรรมทาน คือ ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมะแก่ประชาชน ให้ความรู้แก่พระสงฆ์และชาวบ้านในการตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตน ให้ความรู้การจัดงานภายในวัด จัดการศึกษาอบรมแก่เด็กนักเรียนจากโรงเรียนบ้านโนนเมือง ในช่วงหลังเลิกเรียน จัดตั้งกลุ่มธรรมศึกษา จัดโครงการรณรงค์ลด ละ เลิกอบายมุข และจัดโครงการเผยแผ่ธรรมะตามสถานศึกษา นอกจากนั้นแล้ว ยังได้ให้การสังคมสงเคราะห์ด้านโครงการต่างๆ กว่า 10 โครงการ เช่น โครงการส่งเสริมการศึกษาเด็กยากจน โครงการคุณพระช่วย โดยใช้ยุทธศาสตร์บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เป็นเครื่องมือในการจัดโครงการและประสานความร่วมมือในการทำงานการสงเคราะห์แก่ประชาชน ผลการสงเคราะห์ของท่านทำให้เกิดงาน เกิดอาชีพ เกิดรายได้แก่เยาวชน ประชาชนที่เข้ารับความช่วยเหลือมากกว่า 20 ปี และมีจำนวนหลายโครงการ ทำให้ผู้ได้รับการสงเคราะห์สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองในเบื้องต้นได้ ก่อนที่ภาครัฐจะให้ช่วยเหลือในลำดับต่อไป พระเทพพัชร จิระมโม (ภิบาลพัชรนิธิ) ก่อตั้งมูลนิธิอริยญาณ อโรคยศาล ได้รับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายเข้ามาดูแลด้วยการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน เชิงประจักษ์ใน “มรณานุสสติ โยนิโสมนสิการให้ถึงอุคคหนิมิต” โดยการให้ผู้ป่วยและญาติ โดยหลักปฏิบัติ 6 อ. กำหนดรู้ในอริยาบถพื้นฐานทั่วไปพิจารณากำหนดรู้ อารมณ์ พิจารณา กำหนดรู้ อาหาร พิจารณา กำหนดรู้ อากาโร พิจารณา กำหนดรู้ อริยสัง 4 และพิจารณา กำหนดรู้ อาหาร การ

รู้จักปล่อยวางอุปาทาน ชั้น 5 แล้วกำหนดรูปนามได้ เนื่องจากในการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานนี้กระแสประสาทสันหลัง จะไปกระตุ้นต่อมพิทูอิทารีในสมองหลังสารเอ็นโดฟินทำให้ความเครียดเหตุสำคัญของการเสียชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งลดลง

การบริหารและการจัดการที่ดีในทางสังคมนั้นจะต้องใช้วัดเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากพุทธศาสนิกชนยึดมั่นและถือว่า วัดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ชุมชนจะเกี่ยวพันอยู่กับวัดตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ไปจนถึงตาย ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์สำหรับ สังคมพุทธศาสนาที่สำคัญบทบาทหนึ่งที่จะเป็นนั่นก็คือ บทบาทด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ที่ไปวัด ไม่ว่าจะเป็น คุณภาพชีวิตทางกาย ใจ สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับใช้

1.1 การสังคมสงเคราะห์ด้วยอามิส มีข้อเสนอแนะ คือ ผู้ให้การสงเคราะห์แก่บุคคลอื่นพึงระมัดระวังการ สงเคราะห์ก่อนแล้ว จึงสงเคราะห์ โดยพิจารณาจากสิ่งของที่เราคควรจะสงเคราะห์เป็นรายการณไป กล่าวคือ บุคคลใดควร สงเคราะห์ด้วยปัจจัย 4 มีอาหาร เสื้อผ้าอาภรณ์ เครื่องใช้ที่จำเป็นในครัวเรือน ยานพาหนะ ที่พักพิงอาศัย สถานที่ให้พักค้าง แรม และการรักษาพยาบาลผู้ป่วย เช่น ป่วยโรคมะเร็ง โรคมะเร็งเรื้อรัง เป็นต้น จะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมในการ บำบัดรักษา และค่าใช้จ่ายจริงในการดูแลผู้ป่วย

1.2 การสงเคราะห์แก่คนทั่วไปที่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ ถูกโจรภัยทำร้ายทรัพย์สิน หรือชีวิต พึงพิจารณาให้ดีก่อนการช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ หากเหลือบ่ากว่าแรงก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ทาง บ้านเมือง ไม่ควรช่วยเหลือตามลำพัง

1.3 การสงเคราะห์หรือบริจาคทรัพย์ เป็นสาธารณกุศล เช่น สร้างโรงเรียน สร้างโรงพยาบาล เป็นต้น ก็ จะต้องพิจารณาว่าควรให้การสงเคราะห์ในลักษณะใดบ้าง เป็นเงินหรือทุนทรัพย์อื่นๆ

1.4 เมื่อจะสงเคราะห์บุคคลใด หน่วยงานใดหรือองค์ใดก็ตาม พึงพิจารณาถึงการนำเงินไปใช้ว่าเป็นไปตาม วัตถุประสงค์ของการสงเคราะห์หรือไม่ เช่น บริจาคเงินช่วยคนที่ถูกน้ำท่วมแต่กลับค่าแรงคนงานในวัดหรือในหน่วยงานที่รับ บริจาค เป็นต้น เพราะจะทำให้การสงเคราะห์นั้น ไม่เป็นไปอย่างที่มีผู้ให้เงินต้องการ

1.5 ในกรณีของผู้รับการสงเคราะห์ ก็ควรที่จะรู้ว่า สิ่งใดควรหรือไม่ควรในการรับการสงเคราะห์จากบุคคลอื่น เพราะหากเกินจำเป็นต่อการดำรงชีพแล้ว ก็ไม่ควรรับการสงเคราะห์ การสังคมสงเคราะห์ด้วยธรรมทานมีข้อเสนอแนะ คือ บุคคลผู้แสดงธรรม (ผู้ส่งสาร) หรือผู้ให้ปรึกษาแก่บุคคลอื่น (ผู้รับสาร) ควรนำสารหรือข้อมูลที่จะสื่อไปยังผู้รับด้วยเมตตาจิต การสงเคราะห์ด้วยธรรมทาน จึงจะบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงได้ ขณะเดียวกัน เนื้อหาที่ นำเสนอ ควรเป็น ประโยชน์เฉพาะกรณีหรือเน้นเฉพาะเรื่องได้ เช่น การให้ธรรมะแก่ผู้ป่วยโรคเอดส์ โรคมะเร็ง พึงพิจารณาว่าจะมีเทคนิค ใดๆบ้างในการนำเสนอ ซึ่งในบางครั้งก็อาจจะได้อุปกรณ์หลายอย่างร่วมกันในการนำเสนอ แต่มีธรรมะเป็นแกนกลาง เช่น อาจจะนำสมาธิบำบัดมารักษา สมุนไพรบำบัดมาดูแลผู้ป่วย นอกเหนือจากการบำบัดด้วยธรรมโอสถเพียงอย่างเดียว เพื่อให้ การสงเคราะห์มีประสิทธิภาพสูงสุด และเกิดประโยชน์มากที่สุดแก่ผู้รับการสงเคราะห์

1.6 ผู้รับสารหรือผู้ฟังธรรมะ ก็ควรพิจารณาหัวข้อธรรมที่เหมาะสมแก่ตน เพื่อการปฏิบัติจะได้เกิดปฏิเวธ ธรรมได้ง่าย เช่น ธรรมที่นำมาเจริญสติ อาจจะใช้อาปานาสติ ก็ได้ เป็นต้น นอกเหนือจากหลักธรรมที่นำมาปฏิบัติในการ ดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว เช่น ฆราวาสธรรม จาคะ การเสียสละ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษารูปแบบการสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ด้วยวัดอุทยาน
- 2.2 ควรศึกษารูปแบบการสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ด้วยธรรมทาน

เอกสารอ้างอิง

- จรินทร์ ยังสังข์. (2541). *บทบาทพระสงฆ์ในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม*. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ณรงค์ เสียงประชา. (2538). *มนุษย์กับสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พระกอบชัย เขมานนโท (แสงอึ้ง). (2551). *การศึกษาบทบาทพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล) ในการประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาเยาวชนไทย*. (พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระครูสุวรรณวรการ. (2553). *การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี*. (พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2542). *ธรรมกับไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: กองทุนวัฒนธรรมเพื่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม.
- พระมหาไพฑูริย์ อุทัยคาม. (2546). *การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องทานตามหลักจริยศาสตร์กับความเข้าใจเรื่องทานของชาวไทยพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีในกรุงเทพมหานคร*. (อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล).
- พระวัชรินทร์ กตธมโม (วงศ์วรรณ). (2553). *การรักษาโรคมะเร็งด้วยวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวทาง ของพระปพนพัชรจิรธมโม (ภิบาลพัทธรณี) วัดคำปะมะง อำเภอยะนิง จังหวัดสงขลา*. (พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมัย บุษราคัม. (2551). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์การแก้ปัญหาการดื่มสุราของกลุ่มเครือข่ายพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีโครงการหมู่บ้านปลอดสุราของอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น*. (พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).